

Motion till riksdagen

1989/90:Sf31

av Anita Modin m.fl. (s)

med anledning av prop. 1989/90:62 om insatser för aktiv rehabilitering och arbetslivsfondens verksamhet. m.m.

Äldre arbetstagare kan få förtidspension på tre olika sätt.

- Har man en varaktig nedsättning av den fysiska eller psykiska arbetsförmågan med minst hälften kan man få förtidspension enligt huvudregeln.
- Är man kring 60 år eller äldre räcker det att ha "lindrigare medicinska skäl" för att få förtidspension. Man behöver inte ha någon egentlig sjukdom. Läget på arbetsmarknaden kan också vägas in i beslutet. Det enda krav som enligt lagstiftningens förarbeten ställs är att "en icke helt bagatellartad" medicinsk faktor påverkar arbetsförmågan i inte ringa grad. Detta är de s.k. äldrereglerna.
- Är man 60 år eller äldre har man sedan 1972 rätt till förtidspension av arbetsmarknadsskäl. I detta fall krävs att man är arbetslös och utestängts från ytterligare möjligheter att få arbetslöshetsersättning. Några medicinska krav ställs inte.

Pensionsberedningen har nyligen behandlat frågan om att avskaffa förtidspensionering av arbetsmarknadsskäl. När förslaget togs upp av beredningen var motivet att renodla förtidspensioneringen från arbetsmarknadspolitiska inslag och att flytta över de s.k. arbetsmarknadsfallen till arbetsmarknadssektorn. En viktig utgångspunkt för beredningen var dock att berörda personer inte ska ställas utan försörjning eller att deras ekonomiska förutsättningar ska försämrats. Därför borde enligt beredningen en ny ekonomisk stödform skapas inom arbetsmarknadssektorn för att tillgodose de äldre som inte faller inom förtidspensioneringens äldreregler.

I propositionen föreslås nu att förtidspensionering av arbetsmarknadsskäl avskaffas. Motiven är följande:

I ett läge med stor efterfrågan på arbetskraft och arbetslinjen skall hävdas, kan det ifrågasättas om förtida avgångar och pensionering är det bästa sättet att lösa strukturproblem och arbetslöshetsproblem. I andra sammanhang söker man ta tillvara den äldre arbetskraften och hindra utslagning. Det är heller inte acceptabelt att samhället genom försäkringssystemen skall betala kostnaden för strukturuomvandlingen och företagens rationaliseringar.

I propositionen föreslås inte att någon ny ekonomisk stödform ska skapas

inom arbetsmarknadssektorn. Förtidspension av enbart arbetsmarknadsskäl föreslås avskaffas. Detta kommer direkt att drabba människor som av olika anledningar blivit arbetslösa och utförsäkrats från arbetslöshetskassan.

Bland dessa finns nog många fall, där staten som arbetsgivare i samband med företagsnedläggning ingått långsiktiga avtal med arbetstagarna om äldreavgångar där 58,3-årspensionering varit en del av förutsättningarna. Utöver dessa finns det också många som blivit arbetslösa av andra skäl utan att företagen "hjälp till" att ordna en 58,3-årspensionering.

En del av dessa människor kan få förtidspension på medicinska grunder. Det finns dock en uppenbar risk att de stora olikheter som för närvarande råder mellan olika försäkringskassors tillämpning av äldrereglerna kommer att ge upphov till regionala orättvisor. Risken är också stor att tolkningen av äldrereglerna tänjs ut längre än vad lagstiftarna avsett och att pensionering på denna grund sker i allt lägre åldrar.

De alternativ som står till buds för de människor som ställts utan arbete men har sin arbetsförmåga kvar är:

- att omskola sig till ett annat yrke, där utsikterna att få anställning vid fyllda 60 år – trots bristen på arbetskraft – i många fall måste bedömas som mycket små,
- att vid 60 års ålder bryta upp från den bostadsort där arbetstagaren och hans familj sedan länge är bosatt och söka arbete på annan ort,
- att delta i kommunala arbetsmarknadsåtgärder riktade mot arbetskraft som arbetsförmedlingen normalt inte tar sig an,
- att efter utskrivningen från arbetslöshetsförsäkringen söka socialbidrag.

Det står klart att arbetsmarknadsmyndigheternas möjligheter och ambitioner att vidta arbetsmarknadspolitiska åtgärder för denna grupp äldre även i fortsättningen kommer att variera mellan olika orter. Även om ambitionerna skulle öka betydligt är det tveksamt om samhället har rätt att begära att arbetstagare med ett långt förvärsaktivt liv bakom sig ska tvingas till omskolning, flyttning eller socialbidrag under de få år som kvarstår till ålderspensioneringen.

Det är därför otillfredsställande att regeringen i sin proposition undviker att ta upp frågan om vilken ekonomisk ersättning som ska ges till de grupper som ställs utanför arbetsmarknaden. Om avsikten har varit att renodla förtidspensioneringen från arbetsmarknadspolitiska överväganden borde rimligen en ny ersättningsform tillskapas inom arbetsmarknadsområdet som ekonomiskt motsvarar minst den nivå som förtidspensioneringen i dag ger dessa grupper.

Det är också otillfredsställande att lagförslaget utformats enbart med hänsyn till nuvarande arbetsmarknadssituation. Det är inte helt givet att nuvarande högkonjunktur kommer att råda i all framtid. Den arbetsmarknadssituation som för bara 18 år sedan ledde till att förtidspension av arbetsmarknadsskäl infördes kan uppstå igen.

Inför en sådan situation bör vi inte agera kortsiktigt och avskaffa de trygghetsanordningar som fyller viktiga funktioner för de berörda individerna och för samhället. I stället bör vi utnyttja den respekt som högkonjunkturen ger oss till att vidareutveckla trygghetssystemet, så att det bättre svarar mot de krav som medborgarna ställer på det.

Regeringen bör därför snarast återkomma till riksdagen med förslag på hur olika frågor som rör förtidspensionering av äldre kan behandlas i ett sammanhang. Ett sådant förslag bör innehålla lösningar på problemen med pensionering av arbetsmarknadsskäl, skapa en mer flexibel pensionsålder och en arbetspension för dem som har ett långt arbetsliv bakom sig. De bör innehålla en precisering av äldrereglernas utformning och nedre åldersgräns samt eventuella förslag om nytt trygghetssystem inom arbetsmarknadspolitiken som skall avlösa förtidspensioneringens arbetsmarknadsskäl.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om förslag rörande förtidspensionering av arbetsmarknadsskäl m.m.

Stockholm den 24 januari 1990

Anita Modin (s)

Barbro Evermo Palmerlund (s) *Karl Hagström (s)*

Björn Ericson (s)